

Нові реалії енергетичної політики ЄС

Євгеній Бобров

*д.е.н., доцент кафедри міжнародного права
та галузевих правових дисциплін,
Київського університету права НАН України, м. Київ,
e-mail: evgeniyba@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0002-7397-3132*

Розпочата росією у 2021 році енергетична війна з ЄС і вторгнення на початку 2022 року російських військ в Україну повністю змінили розклади на світових енергетичних ринках. Відсутність дешевого російського газу значно вплинула на європейську промисловість. Вартість енергії стала для ЄС значно вищою ніж для його основних економічних конкурентів – США та Китаю, що неминуче позначилося на динаміці зростання економік країн Європи, багато з яких у 2023 році почали балансувати на межі рецесії.

Наразі промислове хімічне і фармацевтичне виробництво в Німеччині на 12% нижче від середнього показника 2016-2019 років. Вбачається, що для подолання рецесії необхідним буде девальвувати євро приблизно до рівня 0,88-0,9 по відношенню до долара (зараз це співвідношення 1,07 долара за євро).

Залишившись без російського газу, ЄС зіткнувся не лише з різким подорожчанням енергоносіїв через необхідність заміни російського газу імпортом дорогого зрідженого газу, а й з прямим дефіцитом енергії через обмежені можливості імпорту газу з інших регіонів. Внаслідок чого європейські регулятори були змушені запровадити жорсткі обмеження на споживання енергії газу, що не могло не позначитися на динаміці економічного зростання. Порівнюючи економіки ЄС та США, не можливо не помітити зростання ВВП США протягом 2020-2023 років на 5% і падіння ВВП ЄС (насамперед чотирьох її найбільших країн), що пов'язано, в першу чергу, із вартістю енергетичних ресурсів, які коштують в США у 1,5-2 рази менше, ніж у країнах ЄС.

Прийняті в ЄС заходи щодо подолання енергетичної кризи в середньостроковій перспективі можуть стати фактором економічного відновлення. Цьому сприятимуть три основні напрямки в галузі енергетичної політики ЄС: збільшення потенціалу імпорту зрідженого газу, швидке зростання відновлених джерел енергії та зростання енергоефективності європейської економіки. Коротко зупинимось на кожному з цих напрямів енергетичної політики.

На початку 2022 року ЄС ввів в дію 6 нових терміналів з імпорту зрідженого природного газу (ЗПГ) та розширив потужності одного з діючих. Поточні плани передбачають будівництво ще сімнадцяти нових терміналів, багато з яких вже на стадії будівництва. При цьому основний приріст потужностей імпорту газу відбудеться до 2027 року [1].

В результаті потужності імпорту газу через ЗПГ термінали зростуть з 333,5 млрд м3 у 2023 році до 401,8 млрд м3 до кінця 2026 року, що відповідає обсягам

споживання газу в Європі до 2019 року. До цього слід додати власний видобуток газу, а також трубопровідний імпорту з Північної Африки, Азербайджану та Росії.

У 2022-2023 роках у світі не вводилися в дію нові потужності з експорту ЗПГ, що стало причиною різкого зростання цін на нього після збільшення його імпорту ЄС. З 2024 року у світі розпочнеться період швидкого щорічного приросту потужностей зі зрідження газу: експорт газу з Північної Америки зросте до 2027 року вдвічі, завдяки новим потужностям у США, Канаді та Мексиці. У 2025-2027 роках у Катарі поступово буде запущено найбільший у світі проект зі зрідження та експорту газу, внаслідок чого експортні можливості Катару зростуть на 60%. Зростатиме експорт ЗПГ і з боку інших постачальників газу завдяки введенню в дію нових експортних терміналів [2, 3, 4, 5].

Після 2021 року ЄС різко прискорив темпи запровадження потужностей відновлювальних джерел енергії (ВДЕ): у 2021 році в ЄС встановлено 28,1 ГВт сонячних потужностей, у 2022 році – 41,4 ГВт, за підсумками 2023 року очікується введення близько 60 ГВт. За прогнозами у 2025-2026 роках темпи введення сонячної генерації у ЄС перевищать 100 ГВт. При цьому в ЄС зберігаються стабільні темпи введення близько 15 ГВт вітрових потужностей щорічно. Введення нових потужностей ВДЕ надзвичайно важливе для ЄС: близько 2/3 газу спалюється – приблизно порівну для вироблення електроенергії та забезпечення опалення [6].

ЄС є одним із світових лідерів з впровадження та використання енергоефективних технологій через свою історичну роль нетто-імпортера первинної енергії. Енергетична криза 2021 року посилила процеси освоєння технологій використання вторинної енергії в рамках наявних технологічних процесів, а також розробку та впровадження передових енергозберігаючих технологій: будівництво та реконструкцію будинків за технологією нульового споживання енергії, перехід на використання теплових насосів, які набагато ефективніші за звичайне газове опалення (Франція є світовим лідером у виробництві теплових насосів, у 2022 році тут було встановлено понад 0,5 млн теплових насосів, що перевищує обсяг продажу мазутних та газових котлів.).

Таким чином, ЄС до 2027 року зможе повністю подолати наслідки припинення надходження російського газу, замінивши його імпортом ЗПГ, крім цього, на тлі такого швидкого зростання пропозиції ЗПГ у світі можна очікувати істотного падіння цін на нього, що знизить навантаження на економіку ЄС. Заміщення газу ВДЕ сприятиме зменшенню залежності ЄС від імпортного газу. Враховуючи, що електроенергії, що виробляється за допомогою ВДЕ, вже є найдешевшою, збільшення частки ВДЕ в енергобалансі також сприятиме поступовому зниженню вартості енергії для європейської економіки.

ЄС діє у наведених вище трьох напрямках, які мають сприяти з одного боку збільшенню потужностей імпорту первинної енергії, а з іншого, скороченню та підвищенню ефективності її використання. Вже до 2030 року питома вартість споживання енергії на одиницю ВВП у ЄС може стати найнижчою у світі, що стане важливою економічною перевагою європейської економіки та її промисловості.

В перспективі вбачається, що ЄС зможе почати активно користуватися перевагою дешевої енергії як для захисту та підтримки своєї промисловості, так і для збільшення бюджетних доходів, через механізм вуглецевого податку на товари з країн з менш енергетично ефективними економіками. Це дозволить як збільшити експорт європейських енергоефективних та ВДЕ технологій та обладнання, так і захистити локальних виробників від товарів з країн з низькими витратами на оплату праці, позбавивши їх основної конкурентної переваги. Така політика може сприяти виходу Європи із багаторічної економічної стагнації: згідно з даними МВФ можна побачити, що у 2008 році ВВП ЄС та США були майже на одному рівні. У 2023 році ВВП ЄС залишився майже на тому ж рівні, що й 15 років тому, а ВВП США за цей час зріс у півтора рази.

Список використаних джерел

1. Jaller-Makarewicz A.M., Docherty A., Russi S. (2023), *LNG Outlook 2023*. Institute for Energy Economics & Financial Analysis. URL: ieefa.org/european-lng-tracker#section1.
2. Zaretskaya V., Ober M. (2023) *LNG export capacity from North America is likely to more than double through 2027*. U.S. Energy Information Administration. *Today in energy*. URL: eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=60944#:~:text=Five%20LNG%20export%20projects%20are,LNG%20to%20start%20in%202024.
3. Nienaber M., Delfs A., Ratcliffe V. (2022), *Qatar Offers Germany LNG From Its US Plant Starting in 2024*. Bloomberg News. URL: bnnbloomberg.ca/qatar-offers-germany-lng-from-its-us-plant-starting-in-2024-1.1768521.
4. EIA: *US was top LNG exporter globally in first-half 2023*. Oil & Gas Journal. URL: ogj.com/general-interest/economics-markets/article/14298834/eia-us-was-top-lng-exporter-globally-in-firsthalf-2023.
5. *Qatar could increase its LNG exports by 60% (2023)*. Global Energy Association. URL: globalenergyprize.org/en/2023/08/10/qatar-could-increase-its-lng-exports-by-60/.
6. Defauw J., Martin B., Pestiaux J. (2022) *Opportunities to get EU industry off natural gas quickly*. URL: climact.com/en/opportunities-to-get-eu-industry-off-natural-gas-quickly/.